

Latviešu valoda - nozīmīga etniskās kultūras un starpkultūru saskarsmes vērtība

10.klase

Izglītības Inovāciju fonda projekts
„ Latviešu valodas labirinti elektroniskajā vidē”

© A. Vanaga, A.Zariņš, Āgenskalna Valsts ģimnāzija

Rīga 2009

1.uzdevums. Izlasi par valodu teikto un uzraksti savu skaidrojumu par šiem citātiem!

1. “ Valodai ir vēl lielāka nozīme nekā dzimtenei. Zaudējusi dzimteni, tauta var atrast sev jaunu. Bet, zaudējusi valodu, tauta to vairs nevar atgūt un beidz pastāvēt kā tauta.”

(K.Ušinskis.)

2. “ Bez domām vārdus pretī neņem debess.”

(V.Šekspīrs.)

3.Katra mēle- viņas māte,

Katra dvēsele- viņas tēvs.” (M.Zālīte.)

2.uzdevums. Uzraksti 4 tēzes par valodu kā etniskās kopības pazīmi!

Valoda- tautas etniskās* kopības pazīme

Valoda ir tā , kas vistiešāk atšķir tautu no tautas, atklāj tās savdabību. Tautai un valodai ir kopīgs liktenis, jo līdz ar tautas bojā eju mirst arī valoda. Tas notiek arī tad, ja tauta sāk lietot citu valodu, un tad, ja no kādas valodas attīstās jaunas valodas, piemēram, no latīņu radās itāliešu, franču , spāņu u.c. Katra valoda ir ne vien ikdienas saziņas līdzeklis, bet arī kultūras forma un valstiskās organizācijas instruments, juridisko aktu un oficiālo dokumentu satura paudēja.

Latviešu valoda 1998.gadā oficiāli kļūst par valsts valodu, kas tiek ierakstīts arī Latvijas Republikas *Satversmē*. 1953.gadā UNESCO dotajā definīcijā noteikts: “Valsts valoda ir politiski, sociāli un kultūras ziņā vienota valstiska veidojuma valoda. Tā ir nācijas simbols un tās vienotāja.” Latviešu valoda Latvijā ir latviešu nācijas simbols, kas pirmajos 20 neatkarības gados nostiprinājusies valsts pārvaldē, izstrādātas vienotas prasības skolām, valsts iestādēm, uzrakstītas mācību grāmatas dzimtās un valsts valodas apguvei, izdotas daudzveidīgas latviešu valodas vārdnīcas.

* **etnoss** (*gr.-ethnos 'tauta'*)- vēsturiski izveidojies noturīgs cilvēku sociālās grupēšanās veids, galvenokārt pēc kopīgas valodas, psihiskās struktūras un teritorijas.

Likums par latviešu valodu kā valsts valodu pirmoreiz tika pieņemts 1935.gadā, un tolaik to par dzimto atzina 77 % Latvijas iedzīvotāju, bet šobrīd- 58 % jeb 1,3 milj. Latvijas iedzīvotāju. Kopumā Latvijā dzīvo ap 2 milj. iedzīvotāju, kas ir varāk kā 100 dažādu tautību cilvēku, tajā skaitā- krievi, čigāni, vācieši, ukraiņi, poļi, gruzīni, azerbaidžāņi. Latviešu valoda kā valsts valoda vieno Latvijas sabiedrību, bet ar likumu mūsu zemē tiek garantētas arī citu tautību jeb etnisko minoritāšu tiesības lietot un attīstīt viņu dzimto valodu, piemēram, Latvijas iedzīvotāji skolās pamatizglītību apgūst 8 valodās: latviešu, lietuviešu, igauņu, krievu, ebreju, poļu, ukraiņu, baltkrievu. Nozīmīgs 21. gs. faktors ir modernās tehnoloģijas, kas ļauj minoritātēm uzturēt dzīvu saikni ar savu izcelsmes zemi, dzīvot savā etniskajā informācijas telpā, piemēram, krievi Latvijā.

Nācijas identitāti veido valoda, kultūra, mīti, vēsture, teritorija, ekonomika, bet indivīda identitāti vēl papildina dzimtā vieta, ģimene un dzimta, sabiedriskie kontakti, izglītība.

Tāpat kā cilvēce rūpējas ar dažādu floras un faunas izzūdošu sugu saglabāšanu tāpat pat vismazākā valoda bez šaubām ir vērtība un ja to iespējams saglabāt tas noteikti jādara jo no apmēram 6000 valodām vismaz pusei šajā gadsimtā tiek paredzēta izzušana

3.uzdevums. Pārraksti 2. uzdevuma pēdējo teikumu, saliec pieturzīmes, sanumurē tās un rakstiski izskaidro! Uzzīmē teikuma shēmu un nosaki tā uzbūvi!

4. uzdevums. Pēc Eiropas kartes uzraksti 20 valstu nosaukumus un nosauc tajās runātās valodas! Kuras no tām ir pamatnācijas* valodas?

**Pamatnācija, piemēram, Latvijā latvieši un lībieši*

N Europe

1. LITHUANIA
2. LUXEMBOURG
3. LIECHTENSTEIN
4. CZECH REPUBLIC
5. BOSNIA & HERZEGOVINA
6. SERBIA & MONTENEGRO

5.uzdevums. Izlasi un novērtē, kuras ir pozitīvās (+) un kuras negatīvās(-) latviešu valodas kā Eiropas Savienības oficiālās valodas puses! Ieraksti pareizi trūkstošo burtu!

ES oficiālā valoda

Kopš 2004.gada maija Latvija ir ES dalībvalsts un latviešu valodaviena no Eiropas Savienības oficiālajām valodām, tātad latviešu valodai ir tāds pats statuss kā pārējām dalībvalstu valodām. ES oficiālās valodas statuss ir elitārs- tas piešķir valodai au__stāku politisko un ekonomisko vērtību. ES ir daudz minoritāšu un reģionālo valodu ar lielāku runātāju skaitu nekā latviešu valodai, kurām šāda statusa nav.

ES ir trīs populāras darba valodas-angļu, franču un vācu valoda, kas ir “ vienlīdzīgākas” par citām. Tā kā Lielbritānija un Īrija ES pievienojās tikai 1973.gadā, angļu valodas pozīcijas sākumā nebija stipras, taču jau 20.gs. 90.gadu sākumā tās lietojums līdzsvarojās ar franču valodu, nobīdot vācu valodu 3.vietā. Pēc Zviedrijas un Somijas iestāšanās ES angļu valodas pārsvars kļuva arvien jūtamāks, bet kopš Austrumeiropas valstu pievienošanās tas kļuvis pārliceno__. Angļu valoda ir mūsdienu pasaules saziņas valoda, un arī Latvijā agrāk vai vēlāk tā ieņems tās pozīcijas, kādas savlaik bija krievu valodai.

ES oficiālās valodas statusam ir 2 puses. Medaļas pozitīvā, saulainā puse ir prestižs, latviešu valodas iespēju un vārdu krājuma paplašināšanās. ES dokumentu kvalitatīva tulkošana bagātina vārdu krājumu, veicina ES dokumentu terminoloģijas ieviešanos, piemēram, 10 gadu laikā nostabilizēti ap 35 000 terminu (2005.gada dati). Negatīvā puse saistīta ar valodas birokratizēšanos, eirožargona iepļūšanu (*iniciēt, paradigma, stratēģija, kapacitāte*), svešu valodas modeļu pieņemšanu tulkošanas procesā, ko realizē paši latvieši un izmanto dažādu institūciju darbinieki, jo ES ierēdņi latviešu valodu nedz prot, nedz iejaucas tās liktenī.

Kāda ir šo ES dokumentu valoda? Diezgan birokrātiska, pasmaga un pārāk vispārīga, reizēm samežģīta un neskaidra.

Piemēram: *EK cer, ka reformas rezultātā līdz 2012.gadam ES saražotais cukura daudzums samazinātos par trešdaļu un tai vairs nebūtu jāuzklausā pārmetumi, ka subsīdiju dēļ Eiropas zemnieki audzē par daudz cukurbiešu, un tā lieko cukuru izmet pasaules tirgū, samazinot cenu.*

(Pēc A.Veisberga.)

6.uzdevums. Izlasi pēdējo teikumu un formulē tajā radušos valodas problēmu! Uzraksti šo piemēru literāri korekti un pamato sava varianta izvēli!